

FRÁSÖGN

af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 10.–14. október 2016.

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sótti fundinn Ögmundur Jónasson auk Vilborgar Ásu Guðjónsdóttur alþjóðaritarara. Helstu mál á dagskrá voru lærdómur sem draga má af Panamaskjölunum, pólitískar afleiðingar átakanna í Úkraínu, réttindi barna í tengslum við staðgöngumæðrun og samræming verndar fylgdarlausra ólögráða ungmenna í Evrópu. Þá voru utandagskrárumræður um ástandið í Tyrklandi í kjölfar valdaránstílaunar þar í landi í júlí sl.

Í ályktun um þann lærdóm sem draga má af Panamaskjölunum mælist þingið til þess að aðildarríki tryggi skilvirka eftirfylgni ályktunar þingsins nr. 1881 frá árinu 2012 um viðeigandi stefnu um skattaskjól, gerist aðilir að vettvangi Efnahags- og framfarastofnunnar Evrópu um gagnsæi og skipti á skattaupplýsingum og tryggi skjóta og skilvirka framkvæmd staðals um upplýsingaskipti og sjálfvirka miðlun upplýsinga um fjárhagsreikninga í skattamálum. Jafnframt er mælt til þess að aðildarríki sjái til þess að skattkerfi þeirra séu traust, gagnsæ og stöðug, setji á laggirnar miðlæga skrá yfir raunverulega eigendur fyrirtækja, stofnana og sjóða og eigi í nánú samstarfi við Alþjóðdagjaldeyrissjóðinn, Sameinuðu þjóðirnar og framkvæmdastjórn Evrópusambandsins um að bæta núverandi skattafyrirkomulag og takast á við nýtilkomnar áskoranir á þessu sviði. Einnig eru aðildarríki beðin um að verja meira fjármagni í skattrannsóknir, efla þjálfun í rannsóknnum á skattaundanskotum og íhuga þörfina á lagabreytingum til að samræma betur aðgengi að fjármálaupplýsingum á frumstigi sakamálarannsókna. Í baráttunni gegn peningabætti mælist þingið til þess að aðildarríki fullgildi og komi í framkvæmd samningi Evrópuráðsins um þvætti, leit, hald og upptöku ávinnings af afbrotum og tryggi skilvirka framkvæmd gildandi reglna gegn peningabætti sem og tilvist skilvirkra og sjálfstæðra peningabættisskrifstofa. Ögmundur Jónasson tók þátt í umræðum um málið. Hann benti á að skattaskjól væri víðar að finna en í Karíbahafi, ekki þyrfti að leita lengra en til fjármálahverfis Lundúna, Gíbraltar eða Ermarsundseyja. Tengsl íslenskra stjórnámálanna við skattaskjól á Panama hefðu vakið sterk viðbrögð íslensks almennings og leitt til afsagnar forsætisráðherra landsins og snemmbúinna kosninga. Viðbrögðin sýndu aukna vitund almennings um skattaskjól og félagslega skaðlega starfshætti slíkra skjóla. Brýnt væri að halda áfram að ræða þessi mál, til að tryggja áframhaldandi meðvitund og aðhald almennings.

Í umræðum um ástandið í Tyrklandi eftir valdaránstílaun þar í landi 15. júlí sl. komu fram margvísleg sjónarmið. Fulltrúi flokkahóps miðjumanna lýsti yfir áhyggjum af því að Tyrkland væri að fjarlægjast gildi Evrópuráðsins og gagnrýndi harðlega viðbrögð tyrkneskra stjórnvalda við valdaránstílauninni. Fulltrúi flokkahóps íhaldsmanna sagði viðbrögð stjórnvalda eðlileg í viðleitni til að tryggja lýðræðið og réttarríkið, Evrópuráðið ætti að styðja tyrknesk stjórnvöld í þeirri baráttu. Fulltrúi flokkahóps vinstri manna gagnrýndi harðlega aðfarir tyrkneskra stjórnvalda, ekki síst gegn Kúrdum, og sagði ríkisstjórn Tyrklands vera að skapa andrúmsloft ótta, glundroða og óöryggis til að tryggja einræði forseta landsins, Recep Erdoğan. Hann hvatti þingmenn til að lesa skýrslu mannréttindafulltrúa Evrópuráðsins sem lýsti grafalvarlegri stöðu mannréttinda í Tyrklandi í kjölfar valdaránstílaunarinnar. Fulltrúi flokkahóps kristilegra demókrata sagði enga ástæðu til að hafa sérstakt eftirlit með Tyrklandi eða beita refsiaðgerðum gegn þingmönnum tyrknesku landsdeildarinnar, stofnanir Evrópuráðsins væru í góðum samskiptum við tyrknesk stjórnvöld varðandi uppfyllingu skuldbindingar þeirra og það væri frekar Evrópusambandið sem ætti að líta í eigin barm varðandi óuppfyllt loforð sín til Tyrklands, þar á meðal um vegabréfsáritanir. Fulltrúi flokkahóps sósíaldemókrata sagði algjörlega óásættanlegt að líta framhjá því sem væri að gerast í Tyrklandi. Það væri skylda Evrópuráðsins að verja lýðræðið, ekki væri hægt að leyfa tyrkneskum stjórnvöldum að komast upp með að nýta sér stöðuna til að fella úr gildi grunnildi lýðræðisins, þar á meðal Mannréttindasáttmála Evrópu.

Í ályktun um pólitískar afleiðingar átakanna í Úkraínu fordæmir þingið ólöglega innlimun Rússlands á Krímskaga og harmar að þrátt fyrir refsiaðgerðir gegn Rússlandi og þá staðreynd að alþjóðasamfélagið neiti að viðurkenna innlimun skagans hafi hún ekki verið dregin til baka og ástand mannréttinda þar einungis versnað. Þingið biður rússnesk stjórnvöld að draga til baka innlimun skagans og veita Úkraínu full yfirráð yfir honum. Einnig er kallað eftir að mannréttindastofnunum verði veittur ótakmarkaður aðgangur að Krímskaga til að þær geti sinnt eftirlitsstörfum sínum óáreittar. Þingið biður Rússland jafnframt um að láta af hernaðarlegum stuðningi við aðskilnaðarsinna. Einnig biður þingið alla aðila að Minsk-samkomulaginu að hrinda í framkvæmd öllum ákvæðum samninganna, þar á meðal um vopnahlé. Þingið hvetur úkraínsk stórnvöld til að hrinda í framkvæmd nýjum ráðstöfunum gegn spillingu, bregðast á jákvæðan hátt við álitum Fenejjanefndarinnar um Úkraínu, tryggja skjótar og óhlutdrægar rannsóknir og málsferð í tengslum við Euromaidan-mótmælin í Kænugarði í janúar 2014 og dauða fjölda fólks í Odessa í maí sama ár. Þingið hvetur aðildarríki Evrópuráðsins til að gera allt sem í þeirra valdi stendur til að styðja friðarferlið í Úkraínu en ástandið þar ógnar stöðugleika í allri álfunni. Þingið harmar loks að hafa ekki getað verið vettvangur fyrir umræðu og alþjóðlegt þingmannasamstarf á milli aðila deilunnar, þar sem þingmenn landsdeildar Rússlands hafi ekki tekið þátt í starfi þingsins síðustu tvö ár. Þingið ítrekar ákall sitt um að rússnesk stjórnvöld uppfylli skuldbindingar sínar gagnvart Evrópuráðinu, þar á meðal er varðar þau skilyrði sem Evrópuráðið hefur sett Rússlandi frá því að refsiaðgerðir gegn landinu hófust í apríl 2014.

Drög að tilmælum til ráðherranefndar Evrópuráðsins um réttindi barna í tengslum við staðgöngumæðrun var felld. Í drögunum mæltist þingið til þess að nefndin skoðaði hvort æskilegt og mögulegt væri að setja evrópskar viðmiðunarreglur til verndar réttindum barna í tengslum við staðgöngumæðrun. Einnig var mælt til þess að nefndin starfaði með Haag-ráðstefnunni um alþjóðlegan einkamálarétt að almennum alþjóðlegum málefnum tengdum stöðu barna með það fyrir augum að tryggja að tillit væri tekið til sjónarmiða Evrópuráðsins við mótun þeirra alþjóðlegu samninga sem vinna ráðstefnunnar gæti leitt til. Ögmundur Jónasson tók þátt í umræðum um málið fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagðist hafa efasemdir um staðgöngumæðrun og vera undantekningalaust á móti staðgöngumæðrun í gróðaskyni. Staðgöngumæðrun væri hins vegar raunveruleiki, börn fæddust í gegnum staðgöngumæðrun og ekki væri hægt að líta fram hjá tilveru þeirra. Þingmenn hefðu engan rétt til að svipta slík börn mannlegri reisn.

Í ályktun um samræmingu verndar fylgdarlausra ólögráða ungmenna í Evrópu hvetur þingið aðildarríki til að efla vernd slíkra ungmenna, bæði heima fyrir og með svæðisbundnu og alþjóðlegu samstarfi. Mælt er til þess að aðildarríki neiti aldrei fylgdarlausum ólögráða ungmennum inngöngu, í samræmi við alþjóðleg mannréttinda-, mannúðar- og flóttamannalög. Aðildarríki eru hvött til að auka lögreglusamstarf á þessu sviði, tryggja að öll fylgdarlaus ólögráða ungmenni séu skráð við komu til Evrópu og að þeim sé útvegað húsnæði, heilbrigðisþjónustu og túlkþjónustu ef þörf krefur. Aðildarríki eru jafnframt hvött til að tryggja að nægilegu fjármagni sé varið í umönnun og vernd fylgdarlausra ólögráða ungmenna, þar á meðal fyrir mansali og glæpastarfsemi. Ögmundur tók þátt í umræðum um málið fyrir hönd félagsmálanefndar þingsins. Ögmundur sagði félagsmálanefndina almennt ánægða með ályktunardrögin en leggja til breytingartillögur sem fælu í sér aukna áherslu á vernd barna gegn kynferðislegu ofbeldi og misnotkun, úrræði fyrir börn sem hefðu orðið fyrir líkamlegum eða sálfræðilegum kvölum og forvarnir gegn því að þau endurupplifðu þjáningar sínar. Nefndin lagði einnig til að aðildarríki settu á fót sérstakar stofnanir sem tækju á móti og sæju um fylgdarlaus ólögráða ungmenni. Breytingartillögur nefndarinnar voru allar samþykktar.

Af öðru sem var samþykkt á þinginu má nefna ályktun um áhrif aldursdreifingar í Evrópu á stefnu um fólksflutninga, limlestingar á kynfærum kvenna í Evrópu, samstarf við Alþjóðlega sakamáladómstólinn, réttarúrræði fyrir fórnarlömb mannréttindabrota á úkraínskum landsvæðum sem eru ekki undir yfirráðum stjórnvalda í Úkraínu og jafnt aðgengi að íþróttum. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins og á vefsvæðinu www.assembly.coe.int.